ปรัชญาเบื้องต้น

Introduction to Philosophy

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press

หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป

ตำรา
รหัสวิชา ๐๐๐ ๑๐๘

ปรัชญาเบื้องต้น

Introduction to Philosophy

โครงการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ และกองวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

00. [redacted] ([redacted]) 61.indd 1 7/7/2561 15:31:48

ปรัชญาเบื้องต้น (Introduction to Philosophy)

ผู้แต่ง : คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
บรรณาธิการ : ผศ.บรรจง โสดาดี
ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมผลิต : รศ.ชุษณะ รุ่งปัจฉิม, อาจารย์นิทัศน์ วีระโพธิ์ประสิทธิ์
ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ : พระมหาไพรัชน์ ธมฺมทีโป
ศิลปะและรูปเล่ม : นายเกษม แสงนนท์, นางลักษณ์พสุกานต์ สุขพินิจ
ออกแบบปก : นายพิจิตร พรมลี
พิสูจน์อักษร : นายสุชญา ศิริธัญภร
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กรกฎาคม ๒๕๕๑
พิมพ์ครั้งที่ ๔ : พฤศจิกายน ๒๕๕๘ จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๕ : กรกฎาคม ๒๕๖๑ จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์ : ลิขสิทธิ์เป็นของสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดๆ ของตำราเล่มนี้
นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ปรัชญาเบื้องต้น = Introduction to Philosophy.-- พระนครศรีอยุธยา :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561.
246 หน้า.
1. ปรัชญา. I ชื่อเรื่อง.
100
ISBN : 978-616-300-396-6

จัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ผลงานลำดับที่ ๓๙)
เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๑๓

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร : ๐๘๔-๓๘๕-๐๕๓๕ , ๐๙๕-๕๐๓-๒๗๖๔ , ๐๙๕-๔๙๘-๓๗๒๕

คำปรารภ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวิสัยทัศน์ว่า “ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” จึงได้ดำเนินการพัฒนางานด้านต่างๆ มุ่งไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โครงการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นโครงการหนึ่งที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ข้างต้น หากแล้วเสร็จจะทำให้มหาวิทยาลัยมีเอกสาร หนังสือตำรา ให้นิสิตได้ศึกษาค้นคว้าทั้งส่วนกลาง วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ และสถาบันสมทบ มีเอกสารวิชาการที่มีรูปแบบ เอกลักษณ์ที่สวยงาม หรือนำไปผลิตสื่อการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน สามารถบริการแก่นิสิตและผู้สนใจทั่วไป รวมถึงเป็นเวทีในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับทั่วไปและมุ่งความเป็นเลิศระดับสากล

โครงการนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเนื้อหารายวิชาต่างๆ ในรายวิชากลุ่มพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่นิสิตของมหาวิทยาลัยทุกรูป/คน ต้องศึกษาเรียนรู้ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของคณาจารย์จากทุกส่วนงานของมหาวิทยาลัยทั้งส่วนกลาง วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน มาร่วมกันพัฒนาเอกสารการสอนหรือตำราด้วยวิริยะอุตสาหะแรงกล้า พัฒนางานทางวิชาการให้มีเนื้อหาสาระถูกต้อง เพียบพร้อมด้วยอรรถและพยัญชนะ เป็นที่ยอมรับของสังคม

ตำราวิชา “ปรัชญาเบื้องต้น” เล่มนี้ เป็นรายวิชาหนึ่งในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีเนื้อหาสาระแบ่งเป็น ๗ บท มุ่งหมายให้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของปรัชญา ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญา ศาสนาและวิทยาศาสตร์ อภิปรัชญา ญาณวิทยา คุณวิทยา ปรัชญาตะวันออก ปรัชญาตะวันตก เนื้อหาสาระปรากฏแจ้งแล้วในเล่มนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการโครงการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกรูปทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาพัฒนาเนื้อหารายวิชาเล่มนี้ให้เกิดมีขึ้น อันจะเป็นสมบัติของมหาวิทยาลัยสืบไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ตำราวิชา “ปรัชญาเบื้องต้น” เล่มนี้ คงอำนวยประโยชน์เชิงวิชาการด้านปรัชญาแก่คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และประชาชนผู้ที่สนใจ ตลอดไป

(พระธรรมโกศาจารย์)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำนำ

ตำราวิชา “ปรัชญาเบื้องต้น” เล่มนี้ ได้พัฒนาขึ้นตามโครงการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ปีงบประมาณ พ.ศ.๔๕๕๐ ของสำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ ร่วมกับกองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อพัฒนาเนื้อหารายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและวิชากลุ่มพระพุทธศาสนา หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ให้เป็นที่ยอมรับและใช้ร่วมกันได้ทุกคณะ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบ เอกสารประกอบการสอน หนังสือ ตำรา ให้มีเอกลักษณ์ร่วมกัน ทั้งมีความคงทน สวยงาม น่าสนใจต่อการศึกษาค้นคว้า ๓) เพื่อนำเนื้อหาสาระไปพัฒนาสื่อการศึกษาและเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และระบบคลังข้อสอบ ๔) เพื่อเสริมสร้างทักษะคณาจารย์ในการสร้างผลงานทางวิชาการอย่างมีคุณภาพ รองรับการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย และเป็นที่ยอมรับทั่วไปในประเทศและระดับสากล

ตำราวิชา “ปรัชญาเบื้องต้น” เป็นวิชาหนึ่งในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่กำหนดให้ศึกษา “ความหมายและขอบเขตของปรัชญา ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญา ศาสนา และวิทยาศาสตร์ สาขาปรัชญาและสาระสำคัญของปรัชญาสาขาต่างๆ พัฒนาการของปรัชญาตะวันออก และปรัชญาตะวันตก” ซึ่งมีรายละเอียดที่คณะผู้เขียนได้นำเสนอไว้แล้วในบทต่างๆ

คณะผู้เขียนหวังว่า ตำราเล่มนี้จะยังประโยชน์ต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ตามวัตถุประสงค์ของโครงการพอสมควร จึงขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำตำราเล่มนี้ให้สำเร็จสมบูรณ์ เป็นรูปเล่ม อนึ่ง หากมีข้อบกพร่อง ผิดพลาดประการใดเกิดขึ้นในส่วนต่างๆ ของตำราเล่มนี้ต้องขออภัยมา ณ โอกาสนี้ และโปรดแจ้งข้อมูลดังกล่าวที่กองวิชาการ เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

คณะกรรมการพัฒนาเนื้อหารายวิชา

กรกฎาคม ๒๕๕๐

คำนำสำนักพิมพ์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยถือกำหนดขึ้นตามนโยบายของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ (๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตหนังสือ ตำรา งานแปลและเอกสารทางวิชาการอื่นๆ (๒) ดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือ ตำรา งานแปล และเอกสารทางวิชาการอื่นๆ ที่มีคุณภาพเป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอนทุกระดับในมหาวิทยาลัยและการศึกษาค้นคว้าของประชาชนทั่วไป และ (๓) ดำเนินการให้มีการจำหน่ายจ่ายแจกหนังสือ ตำรา งานแปล และเอกสารทางวิชาการอื่นๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปรัชญา และศาสตร์สมัยใหม่ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ดังนั้นสำนักพิมพ์ตระหนักถึงความสำคัญตามนโยบายของมหาวิทยาลัย จึงได้จัดพิมพ์ตำราวิชา “ปรัชญาเบื้องต้น” ซึ่งแต่งโดย คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับปรัชญาที่ควรรู้ที่หลากหลายทั้งในแง่ปรัชญา ศาสนา และวิทยาศาสตร์ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญา ศาสนา และวิทยาศาสตร์ ตลอดถึงอภิปรัชญา ญาณวิทยา และคุณวิทยาที่กล่าวถึงจริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และตรรกศาสตร์ เหมาะสำหรับบรรพชิตและคฤหัสถ์

ตำราวิชา “ปรัชญาเบื้องต้น” เล่มนี้ เป็นวิชาหนึ่งในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในเนื้อหา แบ่งเป็นบท มี ๗ บท โดยกล่าวถึงความหมายและขอบเขตของปรัชญา ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญา ศาสนา และวิทยาศาสตร์ อภิปรัชญา ญาณวิทยา คุณวิทยา ปรัชญาตะวันออก และปรัชญาตะวันตก เนื้อหาสาระของแต่ละบท คณาจารย์ผู้แต่งซึ่งสอนเกี่ยวกับปรัชญา ได้อธิบายรายละเอียดไว้เป็นอย่างดี

สำนักพิมพ์ต้องขอขอบพระคุณคณะกรรมการบริหารสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีพระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดีและประธานกรรมการบริหารสำนักพิมพ์ ที่เมตตามอบต้นฉบับตำราวิชา “ปรัชญาเบื้องต้น” ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้แต่ง ที่ได้เสียสละเวลาร่วมกันพัฒนาเนื้อหารายวิชานี้จนสำเร็จ ขอขอบคุณคณะวิทยากร ที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเนื้อหาตำราเล่มนี้ด้วยวิริยะอุตสาหะ ทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาพัฒนางานวิชาการด้านปรัชญา ให้มีเนื้อหาสาระที่ถูกต้อง อ่านเข้าใจง่าย จนสำเร็จเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ บรรลุที่ได้ตั้งไว้ และขอขอบคุณกองวิชาการที่ช่วยเป็นแรงสนับสนุนงานต้นฉบับและบุคลากรให้สำนักพิมพ์สามารถจัดพิมพ์ตำราเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ตำราเล่มนี้ จะเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาเล่าเรียนด้านปรัชญาเบื้องต้น ของนิสิต นักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจสืบไป

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มิถุนายน ๒๕๖๑

00. [redacted] ([redacted]) 61.indd 5 7/7/2561 15:31:52

โครงการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๕๐

คณะกรรมการดำเนินงานโครงการ

ที่ปรึกษา

พระธรรมโกศาจารย์, ศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ, รศ.ดร.

รองประธาน

พระมหาเจิม สุวโจ

กรรมการ

พระครูบวรสิกขการ
พระมหาสุทัศน์ ติสฺสรวาที
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส
พระมหาชำนาญ มหาชาโน
นายสุชญา ศิริธัญภร
พระมหาเผื่อน กิตฺติโสภโณ
พระมหาสาธิต สาธิโต
นายกิตติศักดิ์ ณ สงขลา
ผศ. เวทย์ บรรณกรกุล
พระเทวา รตนโชโต
พระมหาบุญมา จิตธมฺโม
พระมหาศรี ปญฺญาสิริ
นายธนาชัย บูรณะวัฒนากูล
นายคำพันธ์ วงค์เสน่ห์
นายพีรวัฒน์ ชัยสุข
นายรัฐพล เย็นใจมา
นายประสิทธิ์ ก่อกระโทก

เลขานุการและผู้ช่วย

พระมหาศรีทนต์ สมจาโร
พระมหาวีระพงษ์ วีรวโส
พระสงัด ชยาภินนฺโท
นายเกษม แสงนนท์
นายสนธิญาณ รักษาภักดี
นายประเสริฐ คำนวล
นางสาวอโนทัย บุญทัน

คณะกรรมการผลิตและบริหารรายวิชา

"ปรัชญาเบื้องต้น"

ประธานกรรมการ

พระสวาท ธมฺมรโส

รองประธานกรรมการ

นายสุนิตย์ เรืองธรรม

กรรมการ

นายสุนทร สุขทรัพย์ทวีผล
นายอานนท์ เมธีวรฉัตร
นายพุทธชาติ คำสำโรง
พระครูปลัดเชี่ยว ชิตินฺทฺริโย
พระมหาศรี ติขิโณ
พระมหาเทพรัตน์ อริยวโส
พระบูรกรณ์ ธีรสาโร
นายสำราญ อิ่มจิตต์
นายเกรียงศักดิ์ ฟองคำ
นายบัณฑิต รอดเทียน

เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ

นายกฤต ศรียะอาจ
พระมหาสาธิต สาธิโต

คณะบรรณาธิการ

นายบรรจง โสดาดี
นายเกษม แสงนนท์
นายสุชญา ศิริธัญภร

ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมผลิต

รศ.ชุษณะ รุ่งปัจฉิม
นายนิทัศน์ วีระโพธิ์ประสิทธิ์
นายวิชิต มงคลวีระขจร

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ

พระมหาไพรัชน์ ธมฺมทีโป

00. [redacted] ([redacted]) 61.indd 6 7/7/2561 15:31:53

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำปรารภ	(๓)
คำนำ	(๔)
คำนำสำนักพิมพ์	(๕)
คณะกรรมการดำเนินงานโครงการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา	(๖)
บทที่ ๑ ความหมายและขอบเขตของปรัชญา	**๑**
๑.๑ ความนำ	๒
๑.๒ ความหมายและคุณค่าของปรัชญา	๓
๑.๓ บ่อเกิดและขอบเขตของปรัชญา	๖
๑.๔ ลักษณะหน้าที่และวิธีการของปรัชญา	๑๒
สรุปท้ายบท	๒๕
คำถามท้ายบท	๒๗
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๒๘
บทที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญา ศาสนาและวิทยาศาสตร์	**๒๙**
๒.๑ ความนำ	๓๐
๒.๒ ปรัชญากับศาสนา	๓๐
๒.๓ ปรัชญากับวิทยาศาสตร์	๔๕
๒.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญา ศาสนา และวิทยาศาสตร์	๕๔
สรุปท้ายบท	๖๑
คำถามท้ายบท	๖๒
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๖๓
บทที่ ๓ อภิปรัชญา	**๖๕**
๓.๑ ความนำ	๖๖
๓.๒ ความหมายและความสำคัญของอภิปรัชญา	๖๖
๓.๓ บ่อเกิดและขอบเขตของอภิปรัชญา	๖๘
๓.๔ ทฤษฎีอภิปรัชญา	๗๐

สรุปท้ายบท ๘๙
คำถามท้ายบท ๙๐
เอกสารอ้างอิงประจำบท ๙๑

บทที่ ๔ ญาณวิทยา ๙๓

๔.๑ ความนำ ๙๔
๔.๒ ความหมายและความสำคัญของญาณวิทยา ๙๖
๔.๓ บ่อเกิดและขอบเขตของญาณวิทยา ๑๐๐
๔.๔ ทฤษฎีญาณวิทยา ๑๑๑
สรุปท้ายบท ๑๑๓
คำถามท้ายบท ๑๑๔
เอกสารอ้างอิงประจำบท ๑๑๙

บทที่ ๕ คุณวิทยา ๑๑๕

๕.๑ ความนำ ๑๑๖
๕.๒ ความหมายและความสำคัญของคุณวิทยา ๑๑๖
๕.๓ ขอบเขตและลักษณะของคุณวิทยา ๑๑๘
๕.๔ ลักษณะตัดสินคุณค่าของคุณวิทยา ๑๑๙
๕.๕ จริยศาสตร์ ๑๒๐
๕.๖ สุนทรียศาสตร์ ๑๒๘
๕.๗ ตรรกศาสตร์ ๑๔๑
สรุปท้ายบท ๑๔๕
คำถามท้ายบท ๑๔๗
เอกสารอ้างอิงประจำบท ๑๔๘

บทที่ ๖ ปรัชญาตะวันออก ๑๔๙

๖.๑ ความนำ ๑๕๐
๖.๒ ลักษณะทั่วไปของปรัชญาตะวันออก ๑๕๐
๖.๓ ปรัชญาอินเดีย ๑๕๐

๖.๔ ที่มาของปรัชญาอินเดีย ๑๕๓
๖.๕ ปรัชญาไทย ๑๖๓
๖.๖ ปรัชญาจีน ๑๗๗
๖.๗ ปรัชญาญี่ปุ่น ๑๘๔
สรุปท้ายบท ๑๙๐
คำถามท้ายบท ๑๙๑
เอกสารอ้างอิงประจำบท ๑๙๒

บทที่ ๗ ปรัชญาตะวันตก ๑๙๕

๗.๑ ความนำ ๑๙๖
๗.๒ ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ ๑๙๖
๗.๓ ปรัชญาตะวันตกสมัยกลาง ๒๑๐
๗.๔ ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ ๒๑๔
๗.๕ ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย ๒๒๒
สรุปท้ายบท ๒๒๗
คำถามท้ายบท ๒๒๘
เอกสารอ้างอิงประจำบท ๒๒๙

ภาคผนวก ๒๓๑
ประมวลรายวิชา ๒๓๑
คณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหารายวิชา “ปรัชญาเบื้องต้น” ๒๓๕

บทที่ ๑

ความหมายและขอบเขตของปรัชญา

อาจารย์สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล
อาจารย์สุนิตย์ เรืองธรรม

วัตถุประสงค์การเรียนประจำบท

เมื่อได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาสามารถ

๑. บอกความหมายและคุณค่าของปรัชญาได้
๒. บอกบ่อเกิดและขอบเขตของปรัชญาได้
๓. อธิบาย ลักษณะ หน้าที่ และวิธีการของปรัชญาได้

ขอบข่ายเนื้อหา

- ความนำ
- ความหมายและคุณค่าของปรัชญา
- บ่อเกิดและขอบเขตของปรัชญา
- ลักษณะ หน้าที่ และวิธีการของปรัชญา

๑.๑ ความนำ

คำว่า “ปรัชญา” คนที่ยังไม่เคยศึกษามาก่อนส่วนมากจะมองไม่ค่อยออกว่าเป็นอะไร แต่จะคิดเอาเองว่าคงเป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจ หรืออาจมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่สามารถจะเข้าใจได้อย่างชัดเจน คือเป็นเรื่องที่ยังทิ้งปมปัญหาไว้ให้คิดกันต่อไปอีก ซึ่งเป็นทัศนะของแต่ละคนที่จะมอง และเรื่องจะชอบหรือไม่ชอบเรียนวิชานี้ก็เป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละคนอีกเช่นกัน บางคนอาจชอบที่จะศึกษาเพราะรู้สึกเพลิดเพลิน มีสุขไปกับความคิด แต่คนที่ไม่ชอบอาจมองว่าไม่รู้จะเรียนไปทำไม คิดมากทำให้ปวดหัว เดี๋ยวเป็นโรคประสาทเลยมองไปว่าปรัชญาเป็นที่มาของโรคประสาท ความจริงคงไม่เกี่ยวกันเลย เพราะจิตวิญญาณของคนเราเป็นธรรมชาติที่ต้องคิดเป็นปกติอยู่แล้ว ไม่มีใครไปบังคับมันให้คิด ถ้าได้ทำการศึกษาให้ถูกวิธีแล้ว เรื่องที่ว่ายากก็ไม่น่าจะจริง แต่ผู้เริ่มศึกษาส่วนมากมักจะมองว่าเป็นเรื่องยากไว้ก่อน ปรัชญาเป็นเรื่องของการแสวงหาความจริงของสิ่งทั้งปวงที่มนุษย์คิดว่ามีอยู่ในธรรมชาติ เป็นเรื่องของทัศนคติของแต่ละคนที่มีต่อปรากฏการณ์ธรรมชาติทุกอย่าง ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมในสากลจักรวาล สำหรับความรู้สึกของคนที่เริ่มศึกษาวิชาปรัชญา ครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้า เคยเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาปรัชญา ท่านผู้รู้ท่านหนึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในวงนักวิชาการ ได้เล่าประสบการณ์ให้ฟังในการอภิปรายร่วมว่า สมัยที่ท่านเริ่มเรียนปรัชญาใหม่ๆ ก็ไม่ค่อยรู้เรื่องเช่นกัน เวลาตอบปัญหาวิตกกังวลถึงเกือบจะร้องไห้ ไม่รู้จะตอบอย่างไร คือเป็นเรื่องที่อึดอัดลำบากใจมาก กลัวตอบไปแล้วจะไม่ถูกต้อง แต่ก็พยายามอธิบายตอบไปตามความคิดเห็น ผลปรากฏว่าคะแนนออกมาดีเกินคาด ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องปรัชญาดีขึ้นตั้งแต่นั้นมา

ปรัชญาเป็นเรื่องของมนุษย์ เมื่อมีมนุษย์ย่อมมีปรัชญา ดังนั้น ทั้งปรัชญาและมนุษย์จึงถือว่า มีมาพร้อมกันหรือเกิดพร้อมกัน หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า มนุษย์แต่ละคนมีปรัชญาเป็นของตนเอง ซึ่งติดตัวมาตั้งแต่เกิด ชีวิตมนุษย์มีมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ วิวัฒนาการของปรัชญาย่อมมีมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์เช่นกัน

ถ้าถามว่า ทำไมมนุษย์จึงต้องมีปรัชญา ไม่มีไม่ได้หรือ คงไม่ใช่เรื่องยากที่จะตอบปัญหานี้ ตามหลักพุทธศาสนาถือว่า ธรรมชาติจิตวิญญาณของมนุษย์ ขณะเกิดมาดูโลกจะยังไม่รู้อะไร ความไม่รู้นี้เรียกว่าอวิชชา เมื่อไม่รู้ก็ทำให้เกิดความสงสัยอยากรู้ ขณะได้สัมผัสกับโลกภายนอกเข้าทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น เกิดความสงสัยในสิ่งต่างๆ ที่มากระทบจิต เมื่อสงสัยแล้วอยากรู้ความจริง จึงได้พยายามค้นหาคำตอบ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของวิชาปรัชญา

รองศาสตราจารย์สถิต วงศ์สวรรค์ กล่าวว่า ความรู้ทางปรัชญา เป็นความรู้เกี่ยวกับ “การเป็น” “การอยู่” “การดำรงอยู่” ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ไม่ใช่ในฐานะที่เป็นเพียงสัตว์โลก เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับความจริง ซึ่งเมื่อฉายแสงไปที่ใดก็กระจ่าง สว่างลึกซึ้ง ในเรื่องเกี่ยวกับปรัชญา เกือบทุกคนอยู่ในฐานะที่จะมีส่วนร่วมให้ความคิดเห็นได้ ในทางวิทยาศาสตร์นั้นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความเข้าใจคือการศึกษา อบรม และกรรมวิธีต่างๆ แต่ในปรัชญา อาจกล่าวได้ว่าแทบทุกคนสามารถ “ร่วมพูด” ด้วยได้โดยไม่ต้องศึกษาพิเศษเป็นการเฉพาะเจาะจงความเป็นมนุษย์เอง โชคชะตาของตัวเอง ประสบการณ์ของตัวเอง เป็นปัจจัยที่พอเพียงคำถามของเด็กเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด อันแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ผู้ใดก็ตามอาจมีความคิดเห็นทางปรัชญาได้ บ่อยครั้งทีเดียวที่เราได้ยินจากปากเด็ก ซึ่งเมื่อพิจารณาในสาระแล้วตรงเป้าหมายอันลึกซึ้งของปรัชญา เช่น “แม่ครับ คนเรามาจากไหน, ตายแล้วไปไหน” เด็กพูดความจริงไม่มีมายา[๑]

๑.๒ ความหมายและคุณค่าของปรัชญา

เมื่อได้ทำความเข้าใจเนื้อหาจากความนำมาบ้างแล้ว ผู้ศึกษาคงพอจะมองออกว่าปรัชญามีลักษณะหน้าตาเป็นอย่างไร และคงจะเข้าใจชัดขึ้น เมื่อได้ศึกษาความหมายของคำว่า “ปรัชญา” พร้อมทั้งคุณค่าหรือประโยชน์ของปรัชญา ซึ่งจะได้แยกอธิบายเป็น ๒ ประเด็น คือความหมายของปรัชญาและคุณค่าของปรัชญา ดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ ความหมายของปรัชญา

คำว่า “ปรัชญา” มาจากรากศัพท์ภาษาสันสกฤตว่า “ปร (อุปสรรค)” แปลว่า “รอบ, ประเสริฐ” และ “ชฺญา” แปลว่า “รู้, เข้าใจ” ฉะนั้น คำว่า “ปรัชญา” จึงหมายถึง “ความรู้รอบ, ความรู้ประเสริฐ” อันได้แก่ ความรู้ที่เกิดหลังจากสิ้นความสงสัย หรือความแปลกใจหรือความรู้ที่ประกอบด้วยเหตุผล โดยความหมายของปรัชญาตะวันออกจึงหมายถึง “ความรู้จะเกิดจากความอยากรู้ หรือเกิดจากความสงสัย” ทั้งนี้เพราะว่า เราอยากรู้หรือสงสัยในสิ่งใด

---

[๑] สถิต วงศ์สวรรค์, **ปรัชญาเบื้องต้น,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

เราจึงพยายามจะรู้ในสิ่งนั้นให้ได้ แต่ความรู้ทุกอย่างย่อมหาที่สิ้นสุดได้ยากยิ่ง เมื่อเราหาความรู้ในสิ่งได้ จะพยายามค้นหาสิ่งอื่นๆ อีกต่อไป ดังนั้น การแสวงหาความรู้จึงไม่มีที่สิ้นสุดได้ เพราะทุกสิ่งไม่สามารถจะรู้เห็นได้ด้วยตาธรรมดาหรือมังสจักษุ แต่เมื่อเราได้บรรลุถึงความรู้ขั้นสูงสุดแล้ว ความอยากรู้หรือความสงสัยย่อมหมดไปทันที เพราะสิ่งที่เราอยากรู้ต่อไปอีกไม่เหลืออยู่ กล่าวคือ เราได้ความรู้ที่สูงสุดสมบูรณ์อันเป็นความรู้อันประเสริฐแล้ว เมื่อเราได้ความรู้ดังกล่าว ดังนั้น ปรัชญา จึงได้แก่ “ความรู้ภายหลังเมื่อสิ้นความสงสัย หรือความแปลกใจแล้ว”

ส่วนคำว่า “Philosophy” เป็นศัพท์ภาษากรีกประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ Philos กับ Sophia คำว่า Philos แปลว่า “ความรัก, ความสนใจ, ความเลื่อมใส” และ Sophia แปลว่า “ความรู้, ปัญญา, วิชา หรือวิทยา” เมื่อรวมทั้งสองคำเข้าด้วยกันแล้ว ได้ความว่า “ความรักในความรู้ หรือความรักในปัญญา ความสนใจ หรือเลื่อมใสในความรู้ หรือในปัญญา” ความรัก ความสนใจ หรือเลื่อมใสในความรู้ หรือในปัญญาดังกล่าว ในความหมายแห่งปรัชญาตะวันตกไม่ได้หมายถึง ความเฉลียวฉลาด หรือความเป็นปราชญ์เลย ตรงกันข้ามผู้ไม่มีความรู้อาจมีความรัก หรือสนใจ เลื่อมใสในความรู้ก็ได้ โดยไม่จำเป็นที่จะต้องมาตามลำดับ ปัจจุบัน Philosophy จึงหมายถึง ความรู้หลักหรือรู้กฎเกณฑ์ต่างๆ (Science of Principles) เช่น รู้หลักศิลปศาสตร์ รู้หลักจิตศาสตร์ รู้หลักรัฐศาสตร์ รู้หลักคณิตศาสตร์ รู้หลักวิทยาลัย เป็นต้น อันเป็นความรู้สามัญ หรือความรู้ที่ชาวโลกจะมีได้ (โลกียปัญญา) เช่น ปัญญา รู้ว่าโลกนี้คืออะไร โลกนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร โลกนี้จะเป็นอย่างไรต่อไป เป็นปัญญารู้ในปัญหาทาง Philosophy ดังนั้น ผู้มีการศึกษา ย่อมสามารถมีความรู้หรือปัญญา (Sophia) ได้ และในทำนองเดียวกันในปรัชญาก็สามารถรู้ได้ ส่วนปัญญาแห่งการหลุดพ้น ที่เรียกว่า โลกุตตรปัญญา เช่น เรื่องนิพพาน หรือ โมกษะจะไม่เกี่ยวกับ Philosophy เลย แต่เป็นปัญหาในทางปรัชญาเท่านั้น[๒]

คำว่า “ปรัชญา” เป็นศัพท์บัญญัติของพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เพื่อแปลคำว่า philosophy ในภาษาอังกฤษ แต่ความหมายตามรากศัพท์ผิดกันมากตามที่กล่าวแล้ว เมื่อเทียบดูแล้วจะเห็นว่า คำภาษาไทยมีความหมายตามตัวอักษรเชิงอวดตัวมากกว่า

---

[๒] บุญมี แท่นแก้ว, **ปรัชญา,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๖), หน้า ๑-๒.

คำฝรั่ง แต่ทว่าคำจะสำคัญอะไรเล่า ขอให้นักปรัชญาของเรามีความรู้จริงและเจียมตัวไปด้วย จะเรียกว่าอย่างไรนั้นแล้วแต่สะดวก ขอให้มีคำสำหรับสื่อความเข้าใจกันได้นับว่าดีแล้ว[๓]

๑.๒.๒ คุณค่าของปรัชญา

ในสายตาของคนทั่วไปเห็นว่า วิชาปรัชญาไม่มีค่า นั่นคือวิชาปรัชญาจะไม่ช่วยให้เรามีชื่อเสียง หรือร่ำรวย ไม่ทำให้ได้เลื่อนตำแหน่ง หน้าที่ การงาน ไม่ได้ทำให้เป็นคนมีชื่อเด่น หรือเป็นคนสุภาพเรียบร้อย อ่อนโยนขึ้น หรือน่าคบขึ้น ปรัชญาไม่ได้ทำให้มีลักษณะพิเศษขึ้น จะไม่สร้างนิสัยหรือเจตคติอันงาม นักปรัชญาก็เหมือนกับคนทั่วไปที่มักจะสบถ ไม่สามารถข่มความโกรธได้ นักปรัชญาไม่เคยประสบความสำเร็จในการจัดการกับชีวิตของตนเองมากไปกว่าคนธรรมดาสามัญ วิชาปรัชญาไม่สามารถสอนให้คนชนะใจตนเอง หรือทำนายอนาคตได้เหมือนโหราศาสตร์ ไม่มีนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงคนใดสอนว่าจะผูกมิตรอย่างไร จะทำอย่างไรจึงจะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น หรือจะเอาชนะปมด้อยของตนเองได้อย่างไร ปรัชญาไม่อาจช่วยหลีกพ้นอันตรายใกล้ๆ ตัว ไม่สามารถรักษาความเปล่าเปลี่ยวระงับความหวาดกลัว หรือหาสถานพักฟื้นทางใจให้มนุษย์ซึ่งต้องการหนีจากความยุ่งเหยิงในโลกปัจจุบัน

ถ้าอย่างนั้น เราจะศึกษาปรัชญากันไปทำไม ปรัชญายากทั้งการอ่าน การเข้าใจ การจำเนื้อหาก็คลุมเครือ ไม่แจ่มแจ้ง โดยทั่วไป ปรัชญาก็หาค่ามิได้ นักปรัชญาไม่เคยได้รับเกียรติอะไร นายจ้างก็ไม่เคยปรากฏว่าที่ไหนต้องการลูกจ้างที่เป็นนักปรัชญา ยังไม่เคยมีใครประกาศรับนักปรัชญา และปรัชญาก็ไม่ได้แผ้วถางทางให้คนประสบผลสำเร็จในชีวิต มีคำตอบอยู่ข้อเดียวที่จะตอบคำถามว่าเรียนปรัชญาไปทำไมคือ เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ มนุษย์บางคนต้องการเข้าใจโลกอันน่าอัศจรรย์ และถ้าเป็นไปได้ ต้องการค้นหาจุดหมายปลายทางในชีวิตของมนุษย์และของตัวเอง อะไรเป็นจุดหมายของชีวิต มนุษย์ควรดำรงชีวิตอยู่อย่างไร วิชาปรัชญาศึกษาปัญหาเหล่านี้ แต่ก็ไม่ได้หวังจะได้คำตอบที่ตายตัวได้ นอกจากจะพิจารณาว่านักปรัชญาคนนั้นสำคัญมีความเห็นอย่างไร ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าปรัชญาเป็นบันทึกการเดินทางของนักปรัชญาในจักรวาล คนบางคนมีความสุข พอใจที่จะได้เที่ยวไปในโลกแห่งปัญญา นี้คือนักปรัชญา

---

[๓] กีรติ บุญเจือ, **ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน,** พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพ ฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๑.

ที่กล่าวถึงสายตาของคนทั่วไปข้างบนนั้น เป็นการมอง “ปรัชญา” ในแง่ลบ ถ้าหาคุณค่าของปรัชญาจริงๆ ในแง่บวกมีมากมาย คนที่ศึกษาปรัชญาเป็นคนช่างคิด จะพาไปสู่การคิดสร้างสรรค์ ความเจริญที่เกิดขึ้นในโลกเพราะคนช่างคิด ถ้าไม่มีนักปรัชญา ประเทศไทยก็ไม่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย จีนก็ไม่เป็นคอมมิวนิสต์ ฉะนั้น จงมีกำลังใจเรียนวิชาปรัชญาต่อไปเถิด ในสายตาของคนทั่วไปที่กล่าวมานั้นเป็นการมองแบบเผินๆ มองตรงๆ ตื้นๆ แต่ถ้ามองให้ลึกซึ้งจะเห็นว่าปรัชญานั้น มีค่าและประโยชน์มหาศาล ให้ผลประโยชน์ในทางอ้อมแฝงอยู่ในทุกๆ ประเด็นที่คนทั่วๆ ไปยังเข้าใจผิดอยู่ตามที่กล่าวข่างต้น[๕]

๑.๓ บ่อเกิดและขอบเขตของปรัชญา

ปรัชญา มีความเป็นมาอย่างไร และมีขอบเขตกว้างไกลไปถึงไหน จะได้อธิบายให้เห็นเป็นตอนๆ ไป ซึ่งในหัวข้อนี้ ได้แบ่งประเด็นศึกษาอยู่ ๒ ประการได้แก่ บ่อเกิดของปรัชญาและขอบเขตของปรัชญา ดังต่อไปนี้

๑.๓.๑ บ่อเกิดของปรัชญา

ถ้าถามว่า “อะไรเป็นต้นเหตุให้เกิดปรัชญา (Philosophy) ขึ้น” สังกัป (Concept = ความคิดรวบยอด) ที่ได้จากทัศนะฝ่ายตะวันตก ทำให้ตอบได้ทันทีว่า ปรัชญา เกิดจากความสงสัยหรือความแปลกใจ ฉะนั้น ความสงสัยหรือความแปลกใจ จึงเป็นต้นเหตุให้เกิดปรัชญาขึ้น ดังที่เพลโตได้กล่าวไว้ว่า “ความแปลกใจ (Wonder) เป็นบ่อเกิดของปรัชญา” และ เฮอร์ สเปนเซอร์ “ความสงสัย (Doubt) เป็นรากเหง้าแห่งปรัชญา” ค้านท์ (Kant) นักปรัชญาชาวเยอรมันก็ยึดเอาความสงสัยเป็นต้นเค้าของปรัชญา ปรัชญาเริ่มต้นจากความแปลกใจ ไม่แน่ใจ ไม่รู้จริง ความสงสัยในสิ่งต่างๆ รวมทั้งการรู้จักหวนคิด ไตร่ตรองปัญหาต่างๆ ที่ตนประสบมา ทำให้เกิดปัญหาที่ตนยังไม่เข้าใจ และพยายามที่จะเข้าใจ โดยการคิดค้น เสาะแสวงหาคำตอบ ความรู้ทุกอย่างที่หามาได้จากการแสวงหาคำตอบนี้ เรียกว่า “ปรัชญา” ทั้งสิ้น เพราะเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะตอบปัญหาที่เกิดจากความพิศวงต่อความเป็นไปในธรรมชาติ

---

[๕] สถิต วงศ์สวรรค์, **ปรัชญาเบื้องต้น,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๒๔.

เนื่องจากมนุษย์ต้องเผชิญหน้าต่อสภาพแวดล้อม เหตุการณ์และปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อีกทั้งปัญหาธรรมชาติ ทำให้จำเป็นต้องดิ้นรนหาทางแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านั้น จึงทำให้เกิดการค้นคิดหาวิธีการ ตามแนวความเชื่อ ประสบการณ์ และความรู้ของตนๆ จึงทำให้เกิดปรัชญาขึ้น

การเกิดปรัชญาขึ้นนั้นมีมูลเหตุมาจากหลายประการด้วยกัน พอสรุปได้ว่า เกิดขึ้นมาเพื่อเข้าใจสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ เข้าใจตัวมนุษย์เอง เพราะมนุษย์มีสัญชาตญาณอยากรู้ อยากเห็น เมื่อพบเห็นอะไร มักจะครุ่นคิดใคร่ครวญ ตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อหาความรู้ พอจะบอกมูลเหตุของการเกิดปรัชญาได้เป็นข้อๆ ดังนี้

๑) ความแปลกใจ ความประหลาดใจ (Sense of Wonder) เพลโต (Plato) กล่าวไว้ว่า “ปรัชญาเริ่มต้นมาจากความรู้สึกแปลกใจ” ความแปลกใจเกิดจากความสงสัย ที่มีความทึ่ง ความฉงนสนเท่ห์ เร่งเร้าให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น ตั้งปัญหาถามตัวเอง พยายามคิดใคร่ครวญ ค้นหาคำตอบต่อไป ชาวกรีกโบราณเป็นนักปรัชญาเพราะแปลกใจ เมื่อแปลกใจก็คิดเอาจริงเอาจัง คนเราเมื่อพบเห็นปรากฏการณ์ต่างๆ ของธรรมชาติในชีวิตประจำวัน เช่น ภูเขาไฟระเบิด น้ำท่วม เป็นต้น เกิดความประหลาดใจ แล้วนำไปขบคิดพิจารณาว่า ทำไมสิ่งเหล่านั้นจึงเกิดขึ้น จึงเกิดเป็นวิชาปรัชญา และกลายเป็นปัญหาที่ต้องหาคำตอบ

๒) การหวนคิด มนุษย์มีสัญชาตญาณอยากรู้อยากเห็น เมื่อพบเห็นอะไรก็อดสนใจอดคิดไม่ได้ พบเห็นอะไรที่ไม่เข้าใจ แม้เวลาจะผ่านพ้นไปแล้ว ยังเก็บมาคิด มาระลึกหวนคิดทบทวนถึงเหตุการณ์ที่ประสบมา แล้วไตร่ตรองถึงสิ่งนั้น ก่อให้เกิดการตั้งปัญหาและคิดค้นหาคำตอบต่อไป ถ้าจะพูดไปก็น่าจะถือว่าเป็นธรรมดา แม้คนเราทั่วไปในปัจจุบัน ก็ชอบหวนคิดถึงเหตุการณ์บางอย่าง ถ้ามีข้อสงสัยมักจะคิดใคร่ครวญ ซักถามคนอื่นๆ ให้รู้จักแจ้งเข้าใจจริง ซึ่งทำให้เกิดปัญญาได้ทางหนึ่ง

๓) ความสงสัยและลังเลใจ (Sense of Doubt) ผลจากความแปลกใจ และจากการหวนคิดทำให้มนุษย์ได้คำตอบของปัญหาและข้อสมมุติฐานต่างๆ มาเป็นความรู้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เป็นธรรมดา ยิ่งมีการไตร่ตรองด้วยเหตุผลมากขึ้นอาจทำให้เกิดความสงสัยหรือลังเลใจว่าสิ่งที่เรารับรู้มา เคยเชื่อกันมาว่าจริง ว่าดี นั้น เป็นสิ่งที่มีจริงๆ หรือไม่ สิ่งที่ปฏิบัติกันอยู่นั้นถูกต้องหรือไม่ มีเหตุผลหรือหลักฐานอะไรชวนให้เชื่อได้ว่าจริง มนุษย์ในยุคหลังๆ กระทั่งปัจจุบัน ก็ยังมีความสงสัย และลังเลใจในสิ่งต่างๆ อยู่มาก และดูจะมากยิ่งขึ้นด้วย เช่น ไม่แน่ใจว่าพระเจ้า

มีจริงหรือไม่ ตายแล้วไปไหน วิญญาณเป็นอย่างไร การปกครองแบบไหนดีที่สุด ควรจัดการระบบเศรษฐกิจอย่างไร

ความสงสัย ลังเลใจ กระวนกระวายใจ ในสิ่งที่เชื่อถือหรือปฏิบัติกันมาทำให้เกิดการพิจารณาไตร่ตรอง วิเคราะห์ ตรวจสอบเพื่อความแจ่มกระจ่าง แจ้งชัดขึ้น จึงเกิดระบบความคิดทางปรัชญาขึ้นมาอธิบาย หรือตีความในเรื่องนั้นๆ อีกทั้งเมื่อมนุษย์ได้พบเห็นเหตุการณ์และปรากฏการณ์ต่างๆ ของธรรมชาติ และชีวิต เช่น แผ่นดินไหว ไฟไหม้ป่า ความเจ็บป่วย ตาย ฯลฯ แล้วเกิดความสงสัยว่า ทำไมสิ่งเหล่านี้จึงเกิดขึ้น ทำให้มนุษย์ต้องนำไปขบคิดพิจารณาหาคำตอบเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เหล่านั้นจึงทำให้เกิดปรัชญาขึ้น[๕]

๑.๓.๒ ขอบเขตของปรัชญา

ปรัชญามีขอบเขตกว้างขวางกว่าศาสตร์อื่นใด เพราะเป็นวิชาครอบจักรวาล ทั้งจักรวาลแห่งสสาร วัตถุอันเป็นรูปธรรม และจักรวาลแห่งจิตวิญญาณอันเป็นนามธรรม นักปรัชญาเมธีได้พยายามที่จะจัดแบ่งประเภทสาขาของปรัชญาให้คลุมเนื้อหาของปรัชญาให้มากที่สุด ปรากฏว่า ได้มีผู้แบ่งไว้ต่าง ๆ กันดังนี้ คือ

๑) แบบที่ ๑ ฟรานซีส เบคอน นักปรัชญาชาวอังกฤษ ได้แบ่งปรัชญาออกเป็น ๒ สาขา คือ (๑) ปรัชญาธรรมชาติ (Natural Philosophy) ได้แก่ วิทยาศาสตร์กายภาพสาขาต่าง ๆ (๒) ปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ (Human Philosophy) ได้แก่ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

๒) แบบที่ ๒ ปรัชญาเมธีบางท่าน ได้แบ่งปรัชญาออกไปอีกวิธีหนึ่ง แบ่งเป็น ๓ สาขา คือ (๑) อภิปรัชญา (Metaphysics) หรือภววิทยา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ จิตวิญญาณ พระเจ้า ซึ่งแบ่งทัศนะการหาความจริงเป็น ๓ ลักษณะย่อย ได้แก่ (ก) พวกเอกนิยม (Monism) ถือว่าความจริงมีหนึ่งเดียว แยกย่อยเป็น พวกวัตถุนิยม(Materialism) ซึ่งถือว่าความจริงแท้คือวัตถุ และพวกจิตนิยม(Idealism) ถือว่าจิตหรือนามธรรมเท่านั้นที่มีอยู่จริง (ข) พวกทวินิยม (Dualism) ถือว่าความจริงแท้มี ๒ อย่าง คือ วัตถุกับจิต (ค) พวกพหุนิยม (Pluralism) ถือว่าความจริงแท้มีมากกว่า ๒ อย่าง แยกย่อยออกไปอีกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

---

[๕] สถิต วงศ์สวรรค์, **ปรัชญาเบื้องต้น,** หน้า ๑๘-๑๙.

พวกพหุวัตถุนิยม ถือว่าความแท้จริงมีมาก คือ ปรมาณู หรืออะตอม(Atom) และพวกพหุจิตนิยม ถือว่าจิตประกอบขึ้นด้วยปรมาณู หรือโมนาค ซึ่งเน้นในเรื่องปัญหาทางอภิปรัชญามี ๓ ประเด็น คือ ปัญหาเอกภพ (Cosmology) ซึ่งตอบปัญหาเกี่ยวกับความเป็นไปทุกอย่างในเอกภพ ปัญหาภาวะหรือภววิทยา(Ontology) ซึ่งตอบปัญหาเกี่ยวกับภาวะทั่วไปในเอกภพ และปัญหาจิต (Philosophy of Mind) ซึ่งตอบปัญหาเกี่ยวกับจิต (๒) ญาณวิทยา (Epistemology) หรือทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) เป็นการตอบปัญหาเกี่ยวกับความรู้ของมนุษย์ ๔ ประเด็น คือ ความรู้มีลักษณะอย่างไร มนุษย์ได้ความรู้มาอย่างไร ความรู้มีขอบเขตแค่ไหน และมีเกณฑ์อะไรในการตรวจสอบความรู้ว่าตรงกับความจริง (๓) คุณวิทยา หรือ อัคฆวิทยา (Axiology) ศึกษาด้านคุณค่า

๓) แบบที่ ๓ Encyclopedia Americana แบ่งไว้เป็น ๕ สาขา ได้แก่ อภิปรัชญา (Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology) จริยศาสตร์ (Ethics) หรือปรัชญาศีลธรรม (Moral Philosophy) สุนทรียศาสตร์ (Aestheticas) ตรรกศาสตร์ (Logic)

๔) แบบที่ ๔ ปรัชญาเมธีอีกพวกหนึ่งแบ่งปรัชญาออกเป็น ๒ สาขา ได้แก่ ปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) คือ ปรัชญาตามความหมายที่แท้จริงในแต่ละสาขา ได้แก่ อภิปรัชญา ญาณวิทยา คุณวิทยา และปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) คือปรัชญาที่ตีความจากปรัชญาบริสุทธิ์ เพื่อผลสรุปของวิชาต่างๆ แล้วแยกสาขาออกไป เป็นสาขาเฉพาะวิชา เช่น ปรัชญาสังคม ปรัชญากฎหมาย ปรัชญาประวัติศาสตร์ ปรัชญาศาสนา ปรัชญาการศึกษา ปรัชญาภาษา ปรัชญาการปกครอง คือการนำทฤษฎีปรัชญาไปใช้กับศาสตร์ต่างๆ จึงเกิดเป็นปรัชญาประยุกต์ขึ้นมามากมาย

ขอบเขตของปรัชญาตามที่ได้กล่าวมาทั้ง ๔ แบบ เฉพาะแบบที่ ๔ ถือว่าเป็นสากลมากกว่า ดังนั้น จึงนำเสนอเพิ่มเติม เพื่อความเข้าใจโดยละเอียด ดังต่อไปนี้

๑) ปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) ได้แก่ ความรู้ที่เป็นทฤษฎีของปรัชญาล้วนๆ ไม่เกี่ยวกับการนำไปใช้ในการปฏิบัติ หรือกล่าวถึงปัญหาของปรัชญาโดยตรง แม้ปรัชญาจะเป็นศาสตร์ที่มีขอบเขตกว้างขวางมาก แต่ในปัจจุบันพอจะจัดเป็นสาขาใหญ่ๆ ได้ ๓ สาขา คือ (๑) สาขาอภิปรัชญา (Metaphysics) อภิปรัชญาเป็นสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยความจริง (reality) โดยศึกษาว่าโลกและจักรวาลตลอดจนธรรมชาติของมนุษย์มีความเป็นจริงอย่างไร ความเป็นจริงที่อภิปรัชญาแสวงหานั้นเป็นความจริงสุดท้ายอันเป็นพื้นฐานที่มาของความจริงอื่นๆ เป็น

ความจริงสูงสุดหรือที่เรียกว่า อันติมสัจจะ (Ultimate Reality) (๒) สาขาญาณวิทยา หรือทฤษฎีความรู้ (Epistemology or Theory of Knowledge) ญาณวิทยาหรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง ว่า ทฤษฎีความรู้ เป็นสาขาปรัชญาที่ศึกษาหาคำตอบว่าเรารู้ความเป็นจริงได้อย่างไร ความรู้ ที่ถูกต้องมีลักษณะอย่างไร อะไรคือลักษณะทั่วไปของความรู้มนุษย์เรารู้ความจริงได้แค่ไหนและความรู้ได้มาจากทางใด เป็นต้น (๓) สาขาคุณวิทยา สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ สาขาย่อย ได้แก่ (ก) จริยศาสตร์ หรือจริยปรัชญา (Ethics or Ethical Philosophy) เป็นปรัชญาสาขาที่ศึกษาเกี่ยวกับความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด ตลอดจนศึกษาว่า อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิต มนุษย์ควรแสวงหาอะไร และควรทำอย่างไรจึงจะได้ชื่อว่าเป็นคนดี ความดีความชั่วมีจริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงสิ่งสมมติ มีมาตรการตายตัวอะไรหรือไม่อย่างไรที่จะตัดสินคุณธรรมความดี และมาตรการดังกล่าวนั้นคืออะไร จริยศาสตร์ จึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อตัวเองและต่อผู้อื่น (ข) ตรรกวิทยา หรือตรรกศาสตร์ (Logic) เป็นสาขาปรัชญาที่ว่าด้วยการใช้เหตุและผลศึกษากฎเกณฑ์ของการอ้างเหตุผลความถูกผิดในการโต้แย้งจุดบกพร่องในการเสนอเหตุผล การอ้างเหตุผลมีได้กี่วิธี แต่ละวิธีมีลักษณะและข้อได้ข้อเสียของตนอย่างไร การอ้างเหตุผลอย่างไรจึงจะสมเหตุสมผลเป็นต้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากตรรกวิทยามีเนื้อหามากพอ และมีคำตอบที่ค่อนข้างตายตัวจึงแยกตัวออกเป็นศาสตร์เฉพาะ (ค) สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) เป็นสาขาปรัชญา ที่ศึกษาเกี่ยวกับค่าทางสุนทรียะหรือความงามของสิ่งต่างๆในโลก รวมทั้งความงามของผลงานทางศิลปะว่าคืออะไร มีจริงหรือไม่หรือเป็นเพียงความรู้สึกของมนุษย์ และความงามนั้นมีลักษณะเป็นอัตวิสัย หรือวัตถุวิสัย เป็นต้น

๒) ปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) ได้แก่ ปรัชญาที่นำเอาผลสรุปหรือคำตอบของปรัชญาบริสุทธิ์ไปตีความผลสรุปของวิชาต่างๆ เมื่อวิชาการต่างๆ แต่ละสาขาวิชาถูกค้นคิดไปจนพบปัญหาที่อธิบายไม่ได้ด้วยข้อเท็จจริง จึงเอาปรัชญาบริสุทธิ์ไปอธิบาย ตีความปัญหานั้นๆ จึงให้เป็นปรัชญาประยุกต์ตามสาขาวิชานั้นๆ เป็นการนำเอาความรู้ แนวความคิดความจริง ที่พิสูจน์ ค้นคว้า ที่หามาได้จากปรัชญาบริสุทธิ์ ไปผสมผสานกับศาสตร์แขนงต่างๆ ซึ่งแยกออกมาจากปรัชญาบริสุทธิ์เป็นศาสตร์อิสระ เช่น ปรัชญาศาสนา (Philosophy of Religion) ปรัชญาศิลปะ (Philosophy of Art) ปรัชญาวิทยาศาสตร์ (Philosophy of Science) ปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) ปรัชญาสังคม (Social Philosophy) ปรัชญากฎหมาย (Philosophy of Law) ปรัชญาคณิตศาสตร์ (Philosophy of Mathematics) ปรัชญาภาษา (Philosophy of Languages) ปรัชญาจิต (Philosophy of mind) ปรัชญาประวัติศาสตร์ (Philosophy of History) ซึ่งแยกสาขาออกมามากมายตามสาขาวิชาเฉพาะแต่ละ

วิชา กล่าวคือเป็นปรัชญาที่นำปรัชญาบริสุทธิ์ไปประยุกต์เข้ากับวิชาการอื่นๆ แล้วกำหนดชื่อตามโดยใช้วิชานั้นเป็นตัวยืน[๖] ขอบเขตของปรัชญาที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ดังแผนภาพที่ ๑.๑ ดังนี้

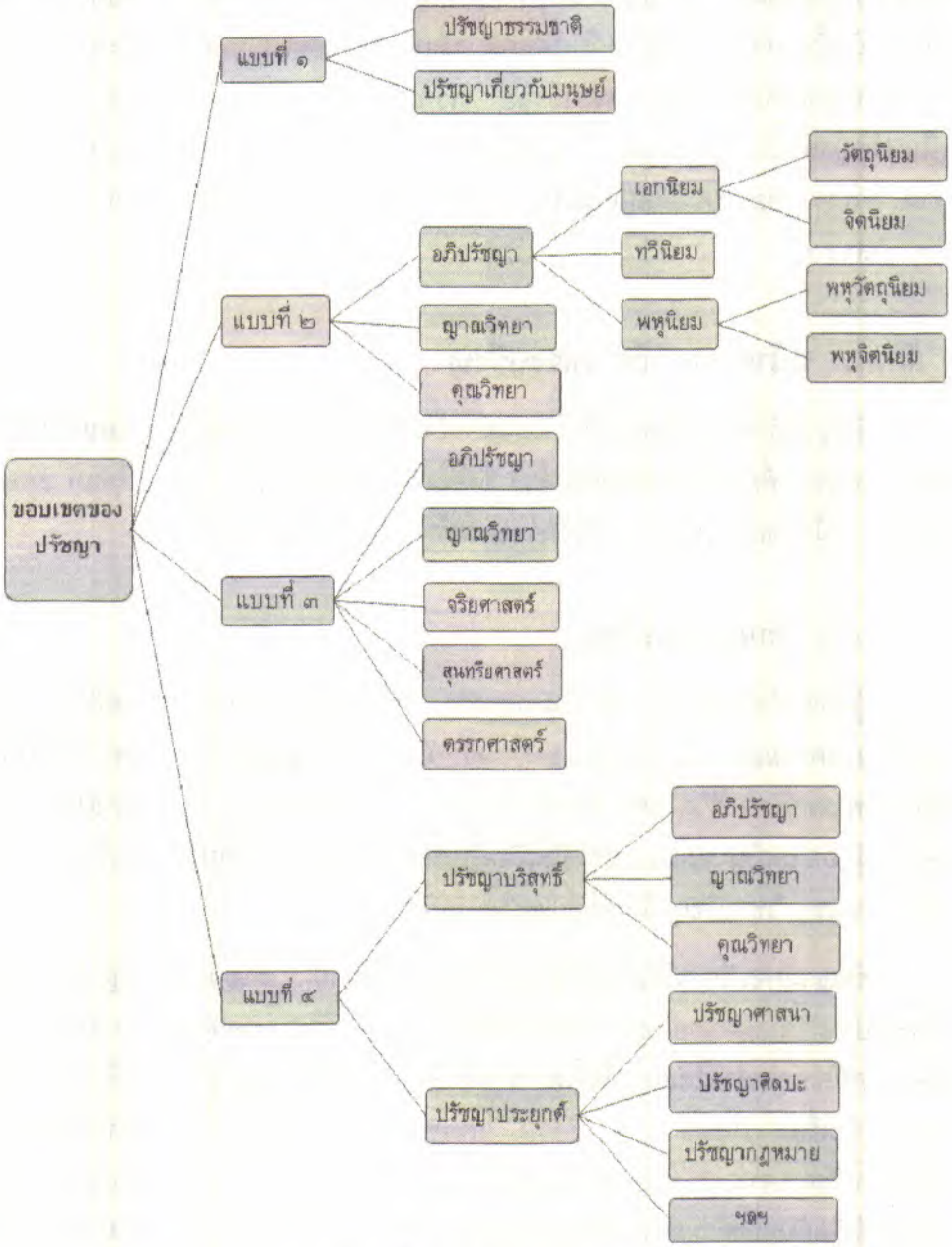

แผนภาพที่ ๑.๑ ขอบเขตของปรัชญา

---

[๖] สถิต วงศ์สวรรค์, **ปรัชญาเบื้องต้น,** หน้า ๑๒.

เมื่อได้พิจารณาสาขาต่างๆ ของปรัชญาแล้ว เราจะเห็นได้ว่า ปรัชญามีขอบเขตกว้างขวางมากเกินกว่าที่ปัญญาของมนุษย์คนเดียวจะศึกษาได้จบสิ้น ฉะนั้น จึงจำต้องเลือกศึกษาเพียงบางเรื่อง ในเรื่องเดียวนั้นถ้ามีเวลาน้อยก็ศึกษาได้แค่เพียงกว้างๆ บางคนอาจชอบปรัชญาของสำนักนี้ สำนักนั้น สำนักโน้นขึ้นอยู่กับทัศนคติ สติปัญญา และรสนิยมของแต่ละคน วิลเลี่ยม เจมส์ แบ่งคนตามอุปนิสัยเป็น ๒ พวก คือ “พวกเฉียบขาด” และ “อ่อนโยน” พวกแรกมักอยู่ในปรัชญาสำนัก ประจักษวาท ผัสสวาท สสารวาท ทุวาท อศาสนวาท พหุวาท นิยัติวาท ส่วนพวกอ่อนโยนมักอยู่ในสำนัก วิตรรกวาท วุฒิวาท จิตวาท สุวาท ศาสนาวาท เอกวาท อิสรวาท[๗]

๑.๔ ลักษณะ หน้าที่ และวิธีการของปรัชญา

ปรัชญามีลักษณะเป็นอย่างไร มีภาระหน้าที่ต้องทำอะไร และมีวิธีการอย่างไรในการแสวงหาความจริง เพื่อจะได้เข้าใจสิ่งดังกล่าว จึงขออธิบายให้เห็นเป็น ๓ เรื่อง ได้แก่ ลักษณะของปรัชญา หน้าที่ของปรัชญา และวิธีการของปรัชญา ไปตามลำดับ ดังนี้

๑.๔.๑ ลักษณะของปรัชญา

มีผู้กล่าวไว้หลายแบบ หลายลักษณะว่า วิชาปรัชญาเป็นอย่างไร แต่ที่แน่ๆ วิชาปรัชญาเกิดจากความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ เกิดเพราะมนุษย์ต้องการหาความรู้เพื่อที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของชีวิต เช่น ธาเลส (Thales) บิดาแห่งปรัชญา อยากรู้ธาตุแท้ของโลก ความอยากรู้ อยากเห็น และการซักไซ้ไล่เลียงไปเรื่อยๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งเป็นธรรมชาติอันหนึ่งของคนเรา วิชาปรัชญาจึงเกิดขึ้นเพราะเหตุนี้เอง

ปรัชญามักจะมีการโต้แย้งกันเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐาน แทบจะไม่มีปัญหาใดที่ยุติได้เด็ดขาดลงไปว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูก ซึ่งว่ากันจริงๆ แล้ว ชีวิตมนุษย์ทุกผู้ทุกนามไม่สามารถจะหนีพ้นจากปัญหาเหล่านี้ได้เลย ทั้งนี้เพราะจุดยืนที่เรามีต่อปัญหาเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่ทำให้ทัศนะของเราในเรื่อง มนุษย์ โลก สังคม และความหมายของชีวิตเป็นไปในแนวใดแนวหนึ่ง แม้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าทัศนะใดถูกทัศนะใดผิด มนุษย์เราจึงต่างจำใจต้องยึดอันใดอันหนึ่งด้วยความเชื่อ ความเชื่อของมนุษย์เราแต่ละคนต่างก็มีมากมายหลายเรื่อง เช่น ศาสนา ค่านิยม ค่าของชีวิต ศีลธรรม ศิลปะ อุดมการณ์ทางการเมือง ฯลฯ ในเรื่องต่างๆ

---

[๗] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕-๑๘.

เหล่านี้ บางทีเราพิสูจน์ไม่ได้ แต่เราก็จำจะต้องเชื่อ ตรงนี้แหละที่ปรัชญาเข้ามามีส่วน คือ ปรัชญาช่วยทำให้ความเชื่อของเราเป็นระบบ ช่วยทำให้ความเชื่อของเราในเรื่องต่างๆ สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ขัดแย้งกัน และความเชื่อของเราจะผสมผสานกลมกลืนกันได้ก็ต่อเมื่อมีหลักบางหลักเป็นจุดร่วมกัน นั่นคือเรามี “จุดยืน” เป็นพื้นฐานรองรับความเชื่อเหล่านั้น

วิชาปรัชญา พยายามที่จะใช้หลักพื้นฐานช่วยให้เราแสวงหาโลกทัศน์ คือความเชื่ออันเป็นระบบในวิถีชีวิตของคนคนหนึ่ง เขาอาจ พูด-คิด-ทำอะไรต่ออะไรหลายอย่าง แต่ถ้าบุคคลใดเป็นคนคงเส้นคงวา ความหลากหลายนี้จะเป็นแต่เพียงการสะท้อนของทัศนะพื้นฐานอันเดียวกัน ทัศนะพื้นฐานนี้แหละคือโลกทัศน์ของคนคนนั้น ทุกคนย่อมมีโลกทัศน์ ไม่ว่าเจ้าตัวจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม วิชาปรัชญาช่วยให้คนเราเห็นโลกทัศน์ของตนเองชัดขึ้น ทั้งนี้โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ ถกเถียงปัญหาอันเป็นพื้นฐาน โลกทัศน์เป็นดรรชนีชี้นำ เป็นตัวกำหนดทิศทางของชีวิตของแต่ละคน เป็นตัวกำหนดทิศทางของสังคมมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินชีวิตของมนุษย์เปรียบเสมือนเรือที่แล่นอยู่ในทะเล ซึ่งจะต้องมีจุดหมายปลายทาง และจะไปถึงจุดหมายได้เรือจะต้องอาศัยเครื่องยนต์ เข็มชี้ทิศ นาวาชีวิตก็เช่นเดียวกัน ความรู้เป็นเหมือนเครื่องยนต์ เป็นแรงผลักดันให้เคลื่อนไป โลกทัศน์เป็นตัวชี้ทาง เป็นตัวกำหนดทิศทาง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ไม่มีใครที่ไม่มีโลกทัศน์

“ปรัชญา” เป็นวิชาที่กว้างที่สุด และเกี่ยวข้องกับการค้นคว้าทุกสิ่งทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้าทางไสยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศาสนา ศีลธรรม ประวัติศาสตร์ ตรรกศาสตร์ ศิลปะ ฯลฯ วิชาการทั้งหลายเหล่านี้ย่อมจะแตกสาขากันออกไปจากปรัชญาทั้งสิ้น ปรัชญา เป็นวิชาที่พยายามค้นหาความจริงตามหลักเหตุผลอย่างกว้างๆ พยายามสืบค้นถึงความจริงอันติมะ คือความแท้จริงที่สิ้นสุดซึ่งไม่มีอะไรจะแท้จริงยิ่งกว่า สืบค้นเพื่อให้ทราบถึงธรรมชาติของเอกภพหรือจักรวาล (Universe) ธรรมชาติของวิญญาณ จุดหมายปลายทางของวิญญาณ ชะตากรรมที่มุ่งหวัง ธรรมชาติของพระผู้เป็นเจ้าหรือบูรณภพหรือสิ่งสัมบูรณ์ (The Absolute) และสัมพันธภาพระหว่างสิ่งเหล่านั้น นอกจากนี้ ปรัชญายังศึกษาค้นคว้าพิสูจน์ สอบสวน สืบค้น เพื่อให้รู้ถึงธรรมชาติ และเนื้อแท้ของสสาร กาล อวกาศ ความเป็นเหตุและผล อุบัติการณ์ วิวัฒนาการ กลไกของชีวิตและจิตใจ ตลอดจนสัมพันธภาพระหว่างสิ่งเหล่านั้นที่มีต่อกัน ปรัชญาเป็นศิลปะแห่งการคิดมีเหตุมีผลยิ่ง มีระบบที่ดี ถูกต้อง แน่นอน เพื่อค้นหาความจริงที่สมบูรณ์ ดังที่เพลโต (Plato) ได้ให้นิยามไว้ว่า ปรัชญาเป็นวิชาที่สามารถใช้ค้นคว้าหาความจริง โดยอาศัยความนึกคิดอย่างลึกซึ้ง เพลโตถือว่าปรัชญาคือ ความพยายามมุ่งมั่นจะแสวงหาความรู้ที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง เพราะสามารถตรวจสอบ แยกแยะ อธิบาย ความคิด

ใหม่ๆ ได้อย่างกว้างขวางตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ อันเดียวกับระบบจักรกลของเอกภพ วัตถุประสงค์ของเอกภพ ชีวิต จิต (วิญญาณ) พระผู้เป็นเจ้าหรือสิ่งสัมบูรณ์ (บูรณภพ) ความถูก ความผิด ความดี ความชั่ว ความงาม ความน่าเกลียด เป็นต้น เพื่อเข้าถึงอุดมคติที่เป็นจริง จนรู้แจ้งในความจริงอย่างมีเหตุผล ปรัชญาจึงเป็นวิถีทางวิเคราะห์ สังเคราะห์ อุดมคติตามหลักวิทยาศาสตร์ และพยายามค้นหาให้ทราบชัดว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร พยายามใช้เหตุผลแสวงหาและรวบรวมความรู้ของมนุษย์ให้เข้าเป็นระบบ พยายามประมวลความรู้และประสบการณ์ของเรา แล้วตีความให้กระจ่างชัด กล่าวคือ ปรัชญาจัดความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และประสบการณ์ทางจริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ตรรกศาสตร์ และศาสนาให้เป็นระบบ วิเคราะห์ความคิดเห็น ความคิดรวบยอดทั่วไป และความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ พิจารณาความสมเหตุสมผลของความคิดเหล่านั้น และนำความคิดเหล่านั้นมาสัมพันธ์กันและกัน วิธีการปรัชญา คือการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกวิทยาอันเป็นแนวความคิดตามหลักเกณฑ์เหตุผลที่ถูกต้อง ตรรกวิทยาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของปรัชญา ปรัชญาคือการวิจารณ์ชีวิต สืบค้นถึงธรรมชาติ กำเนิด และชะตากรรมของชีวิตมนุษย์ โดยนัยนี้ปรัชญาจึงเป็นการตีความชีวิต ปรัชญาสมัยปัจจุบัน พยายามตีความชีวิตมนุษย์ ที่มาของชีวิต คุณค่า ความหมาย และจุดหมายปลายทางของชีวิตยิ่งกว่าสืบค้นถึงธรรมชาติของโลก วิญญาณ และพระผู้เป็นเจ้า พยายามเข้าใจเอกภพในส่วนที่สัมพันธ์กับมนุษย์ และให้ความรู้อย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับความแท้จริง ซึ่งสนองความต้องการทางปัญญาทางจริยศาสตร์ ทางสุนทรียศาสตร์ และทางศาสนา อันลึกซึ้งที่สุด

ตราบใดที่ยังมีมนุษย์อยู่ ตราบนั้นมนุษย์ย่อมจะคิดถึงชีวิตของตนเอง เช่น คิดว่าเขามีชีวิตอยู่อย่างไร มีชีวิตอยู่ทำไม คิดถึงธรรมชาติ จุดหมายปลายทางของชีวิต มนุษย์จึงสร้างโลกทัศน์ขึ้นโดยไม่รู้ตัว โลกทัศน์ที่สร้างขึ้นโดยไม่รู้ตัวนี้เป็นเชื้อให้เกิดปรัชญา เมื่อมนุษย์จงใจคิดถึงชีวิตและประสบการณ์ พยายามผสมผสานประสบการณ์ทางปัญญา จริยศาสตร์ สุนทรีย-ศาสตร์ และศาสนาเข้าด้วยกันโดยการคิดหาเหตุผลจนบรรลุถึงความแท้จริงอย่างรวบยอด เขาก็ได้ชื่อว่าสร้างปรัชญาขึ้น ชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์เป็นเหตุให้เกิดโลกทัศน์ที่ไม่รู้ตัว การจัดโลกทัศน์ที่ไม่รู้ตัวให้เป็นระบบคือ การสร้างปรัชญา การคิดอย่างมีเหตุผลเป็นงานหนัก แต่ก็มีผู้คิดปรัชญาขึ้นจนได้ นักคิดเหล่านั้นได้ชื่อว่า นักปรัชญา (Philosopher) นักปรัชญาทั้งหลายมีแนวคิดและข้อสรุปของตนต่างๆ กัน แต่เป้าหมายของเขาตรงกัน คือ ต้องการความรู้เกี่ยวกับเอกภพทั้งหมดโดยรวมยอด

การดำเนินชีวิตและปรัชญามีผลต่อกันและกัน การดำเนินชีวิตด้วยการแสวงหาความสุขทางประสาทสัมผัสและความสะดวกสบายทางวัตถุ ย่อมให้ปรัชญาวัตถุนิยมที่ผิวเผิน การดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัดด้วยการควบคุมประสาทสัมผัส ควบคุมอารมณ์และกิเลส ปฏิบัติตามหลัก